

Beynelmîl daimî adalet divanına müteallik bazı metinlere iltihakımız hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 19/VI/1935 - Sayı : 3032)

No.
2774

Kabul tarihi
10 - VI - 1935

BİRİNCİ MADDE — a - Beynelmîl adalet divanı statüsünün 16 kânunuevvel 1920 tarihli imza protokolüne,

b - Mezkûr statünün tadiline dair olan 14 eylû 1929 tarihli protokole,

c - Amerika birleşmiş Hükûmetlerinin Divan statüsüne iltihakına dair olan 14 eylûl 1929 tarihli protokole,

Kayitsiz ve şartsız olarak,

d - Divanın mecburî hakkı kazasına dair olan protokole de atideki kayıtlar altında iltihak olunmuştur:

1 - Mütekabiliyet,

2 - Beş senelik bir müddet için,

3 - İhtilâfın ve onu doğuran vakanın işbu iltihak tarihinden sonra tahaddüs etmiş olması,

4 - İhtilâfın Divan statüsünün 36 ncı maddesinde yazılı ihtilâflar zümresinden bulunması.

Ancak bundan atideki ihtilâflar harihtir:

a - Türkiyenin akit ve kabul etmiş olup halli ihtilâf hususunda diğer bir prosedür derpiş etmekte olan mukavelât ve muahedatın tatbikatına doğrudan doğruya veya bilvasıta müteallik olan ihtilâflar.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun ahkâmının icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

12 haziran 1935

BEYNELMİLEL DAIMÎ ADALET DİVANİ TESİSİNE DAİR KARAR

13 kânunuevvel 1920 de Cenevrede Milletler cemiyeti assamblesinin tasvibine iktiran etmiştir.

1 — Assamble, misakın 14 üncü maddesine tevfikan Konsey tarafından ihzar olunup kendisinin tasvibine arzolunan beynelmilel daimî adalet divanı nizamnamesini, kendi tarafından yapılan tadilat ile birlikte reylerinin ittifakile tasvip ettiğini beyan eder.

2 — Divan nizamnamesi, mezkûr 14 üncü maddenin ahkâmı mahsusasma göre, en kısa bir müddet zarfında, bu nizamnameyi, tanıdıklarını mutazammın usulü dairesinde tasdik edilmiş bir protokol şeklinde kabulü için Milletler cemiyeti azalarına arzolanacaktır. Bu hususun icrası Konseye havale edilmiştir.

3 — Protokol, Cemiyet azasının ekserisi tarafından tasdik edilir edilmez nizamname meriyet mevkiine girecek ve Divan mezkûr nizamnameye tevfikan tasdik edilmiş olan Cemiyet azası veya Devletler aralarında çıkan ihtilâflarda, keza mezkûr nizamnamenin 35 inci maddesinin 2 nei fıkrası mucibince Divanın kendilerine açık bulunduğu diğer devletler için toplanmağa çağırılacaktır.

4 — Mezkûr protokol misakın mefufunda zikredilen devletlerin imzalarına da açık bulunacaktır.

DİVAN NİZAMNAMESİNİN İMZA PROTOKOLU

Usulü dairesinde salâhiyeti haiz ve aşağıda imzalarını koymuş olanlar tarafından temsil edilen Milletler cemiyeti azaları, 13 kânunuevvel 1920 de Milletler cemiyeti assamblesince reylerin ittifakile tasvip edilen bitişik Beynelmilel daimî adalet divanı nizamnamesini tanıdıklarını beyan ederler.

Binnetice, yukarıda işaret olunan nizamnamede derpiş olunan hükümler ve şartlar içinde, Divanın kaza hakkını kabul ettiklerini beyan ederler.

13 kânunuevvel 1920 tarihli Milletler cemiyeti Assamblesi kararna tevfikan tanzim edilen işbu protokol tasdik edilecektir.

Her Devlet tasdiknamesini Milletler cemiyeti umumî kâtibine gönderecek ve keyfiyet mezkûr umumî kâtiplik delâletile diğer bütün imza koymuş Devletlere bildirilecektir.

Tasdiknameler Milletler cemiyeti kâtipliği arşivine tevdi olunacaktır.

İşbu protokol Milletler cemiyeti misakı zeylinde atları geçen devletlerin imzalarına açık bulunacaktır.

Divan nizamnamesi adı geçen kararda derpiş olunduğu üzere meriyete girecektir .

Fransızca ve ingilizce metinleri muteber olmak üzere Cenevrede bir nüsha olarak tanzim edilmiştir.

16 birinci kânun 1920

DİVANIN HAKKI KAZASININ MECBURÎ OLARAK KABULÜNE DAİR İHTİYARİ HÜKÜM

Usulü veçhile salâhiyeti haiz, aşağıda imzaları bulunanlar, Hükûmetleri namına, Divan statüsünün 26 nei maddesinin 2 nei fıkrasına tevfikan, Divanın hakkı kazasını bihakkın ve hiç bir hususî mukavelename aktine ihtiyaç kalmaksızın, aşağıdaki şartlar dahilinde, mecburî olarak tanıdıklarını da ayrıca beyan ederler.

(Bu metni, her Devletin dermeyan ettiği hususî şartlar ve mümessillerinin imzaları takip etmektedir.)

MİLLETLER CEMİYETİ MİSAKININ 14 NCÜ MADDESİLE İSTİHDAF EDİLEN
BEYNELMİLEL ADALET DİVANI NİZAMNAMESİ

Madde 1 — Devletlerin, ihtilâflarının hallini tevdi edip etmemekte daima serbest buldukları, 1899, 1907 Lâhey mukavelenameleriyle teşkil olunan hakem mahkemesinden ve hususî hakem mahkemelerinden ayrı olarak Milletler Cemiyeti Misakının 14 üncü maddesine tevfikân Beynelmilel Daimî bir adalet Divanı tesis edilmiştir.

Fasıl : I

Divanın teşkilâtı

Madde 2 — Beynelmilel Adalet Divanı, en yüksek manevî itibara mazhar olmuş ve memleketlerinde en yüksek adli vazifeleri ifa için muktazi şeraiti bir araya getirmiş, yahut Beynelmilel sahasında ihtisasları olmakla tanınmış hukuk şinas kimseler arasından milliyet gözetilmeksizin seçilmiş müstakil hâkimler heyetidir.

Madde 3 — Divan, 11 i aslî hâkim ve 4 ü yedek hâki olmak üzere 15 hâkimden mürekkeptir.

Aslî hâkimlerle yedek hâkimlerin adedi icabı halinde, meclisin inhası üzerine, aslî hâkimlerinki 15 e, yedek hâkimlerinki 6 ya kadar Assamble tarafından çıkarılabilir.

Madde 4 — Divan azaları, millî gruplarca takdim olunan eşhas listeleri üzerinden ve aşağıdaki hükümlere tevfikân Konsey ve Assamble tarafından intihap olunur:

Daimî hakem mahkemesinde temsil edilmeyen milletler cemiyeti azalarına gelince, bunlara ait namzet listeleri, hükümleri tarafından bu maksatla tayin edilecek gruplarca, beynelmilel ihtilâfların muslihane tesviyesi hakkındaki 1907 Lâhi mukavelenamesinin 44 üncü maddesile hakem mahkemesi azaları için vazedilen aynı şerait dairesinde takdim olunacaktır.

Madde 5 — İntihab tarihinden hiç olmazsa üç ay evvel milletler cemiyeti umumî kâtibi, misakın mefufunda zikredilen veya sonradan milletler cemiyetine giren devletlere mensup hakem mahkemesi azalarıyla 4 üncü maddenin 2 nei fıkrasına tevfikân tesbit edilen zevatı, millî grupları vasıtasıyla, divan azalığı vazifelerini ifa edebilecek vaziyette olan kimselerin iraesini hususuna muayyen müddet zarfında tevessüle, yazı ile davet eder.

Her grup, hiç bir halde, en çok ikisi kendi milletinden olmak üzere 4 kişiden ziyade namzet gösteremez. Hiç bir halde münhaller adedinin iki mislinden ziyade namzet gösterilemez.

Madde 6 — Bu tefrika tevessülden evvel her millî gruba en yüksek adli mahkemenin, hukuk fakülte ve mekteplerinin hukukî tetkikat ile uğraşan millî akademilerle beynelmilel akademilerin millî şubelerinin mutalealarını almaları tavsiye olunur.

Madde 7 — Milletler cemiyeti umumî kâtibi bu suretle tesbit edilen kimselerin alfabe sırasıyla bir listesini tanzim eder; 12 nei maddenin 2 nei fıkrasında derpiş edilen hal müstesna olarak, yalnız bu kimseler seçilebilirler. Umumî kâtip bu listeyi, assambleye ve konseye arzeder.

Madde 8 — Assamble ve konsey, birbirlerinden ayrı olarak, evvelâ aslî hâkimlerin sonra yedek hâkimlerin seçilmesine tevessül ederler.

Madde 9 — Her şekilde seçiciler Divana girmeğe namzet olan kimselerin yalnız ferden istenen şartları haiz olmalarını dağıl aynı zamanda heyet halinde, büyük medeniyet şekillerinin ve cihanın belli başlı hukukî sistemlerinin temsilini temin etmelerini göz önünde bulunduracaktır.

Madde 10 — Assamble ve konseyde reylerin mutlak ekseriyetini kazananlar seçilmiş olurlar. Assamble ve konsey tarafından yapılan çifte seçkinin sonunda reyler milletler cemiyeti azasından birinin birden fazla tebaası üzerinde toplanmış olursa bunlardan yalnız en yaşlısı seçilmiş olur.

Madde 11 — Eğer birinci seçki toplantısından sonra daha münhal kalırsa aynı şekilde ikinci bir seçkiye ve lüzum olursa bir üçüncüye tevessül olunur.

Madde 12 — Eğer üçüncü seçki toplantısından sonra da münhaller kalırsa, ister assamblenin ister konseyin teklifile her münhale mahsus olmak ve assamble ile konseyin ayrı ayrı kabullerine arz edilmek üzere birer isim tefriki zmnında üçü assamble ve üçü konsey tarafından tayin edilen altı kişilik bir aracı komisyon, her zamanteşkil olunur. Aranılan şeraiti haiz oldukları görülen kimseler, 4 ve 5 inci maddelerle istihdaf edilen takdim listelerinde mevcut olmasalar bile, reylerin ittifakile mevzubahs listeye ithal olunabilirler.

Eğer aracı komisyon seçkiyi temin edemediğini görürse evvelce tayin edilmiş olan Divan azaları Meclis tarafından tesbit edilecek müddet zarfında münhal yerlere gerek assamblede ve gerek konseyde rey almış olanlar arasından birini seçerler.

Eğer hâkimler arasında rey müsavâtı olursa en yaşlı hâkimin reyi galebe çalar.

Madde 13 — Divan azaları dokuz sene için intihap olunurlar.

Tekrar intihapları caizdir.

Tebdil edilinceye kadar vazifede kalırlar.

Bu tebdilden sonra evvelce kendilerine verilmiş bulunan davaların rüyetine devam ederler.

Madde 14 — Münhal kalan makamlara tayinler ilk tayin için takip edilen usule göre yapılır.

Vazife müddeti sonuna ermemiş olan bir azanın yerine intihap edilen aza selefinin kalan müddetini tamamlar.

Madde 15 — Yedek hâkimler tablodaki sıra mucibince davet edilirler,

Tablo, evvelâ intihap tarihini, sonra da yaş kıdemini nazarı itibare almak suretile Divan tarafından tanzim edilir.

Madde 16 — Divan azaları siyasî veya idarî hiç bir vazife göremezler. Bu hüküm, Divan nezdindeki vazifeleri haricinde yedek hâkimler hakkında tatbik olunmaz.

Tereddüt halinde Divan karar verir.

Madde 17 — Divan azaları beynelmilel mahiyeti haiz hiç bir davada ajan, müşavir veya avukatlık vazifesi göremezler. Bu hüküm yedek hâkimler hakkında, yalnız Divan nezdinde vazifeye davet edildikleri işlere nazaran tatbik olunur.

Taraflardan birinin ajanı, müşaviri, avukatı millî veya beynelmilel bir mahkemenin veya bir tahkik komisyonunun azası olarak yahut her hangi diğer bir sıfatla evvelce müdahale etmiş oldukları hiç bir işin halline iştirak edemezler.

Tereddüt halinde Divan karar verir.

Madde 18 — Divan azaları vazifelerinden, ancak, istenilen şeraiti kaybettiklerine bütün azalarca ittifak hâsıl olduğu takdirde kaldırılırlar.

Milletler Cemiyeti umumî kâtibi keyfiyetten Grefye vasıtasile resmen haberdar edilir.

Bu tebliğ mevkiin inhilâlini tazammun eder.

Madde 19 — Divan azaları vazife görürlerken diplomatik imtiyaz ve muafiyetlerden istifade ederler.

Madde 20 — Her aza vazifeye başlamadan evvel tam bir bitaraflıkla ve bütün vicdanile vazife göreceğini umumî celsede alenen ve resmen taahhüt edecektir.

Madde 21 — Divan, üç sene için, reis ve reis vekilini seçer. Bunlar yeniden seçilebilirler.

Divan Grefiyesini tayin eder.

Divanın Grefiyelik vazifesi, Daimî hakem divanı umumî kâtipliği ile gayri kabili telif değildir.

Madde 22 — Divanın makararı Lahey olarak tesbit edilmiştir.
Reis ve Greffiye divanın makarında otururlar.

Madde 23 — Divan her sene bir içtima devresi akteder.

Divan nizamnamesinin mugayir hükmü olmadıkça, bu içtima devresi 15 haziranda başlar ve rolde kayıtlı işler bitinceye kadar devam eder.

Ahval icap ettirdikçe reis divanı fevkalâde içtima devresi aktine davet eder.

Madde 24 — Divan azasından biri hususî bir sebeple muayyen bir işin muhakemesinde bulunmamağı münasip görürse bu hususu reise bildirir.

Reis, Divan azasından birinin, hususî bir sebeple, muayyen bir işin muhakemesinde bulunmamasını münasip görürse o azayı keyfiyetten haberdar eder. Bu kabil ahvalde reis ile aza arasında ihtilâf olursa Divan karar verir.

Madde 25 — Tahsisen derpiş edilen istisna haricinde Divan vazifesini heyeti umumiye halinde ifa eder.

Eğer on bir aslı azanın huzuru temin olunamazsa bu adet yedek azanın ithalile tamamlanır.

Maamafih on bir hâkim mevcut bulunmzsaa 9 nısabı Divanı teşkil için kâfidir.

Madde 26 — Mesaiye müteallik hususlarla bilhassa Versay muahedesinin XIII kısmında (mesai) ve diğer sulh muahedelerinin mütenazır kısımlarında derptiş edilen işlerle Divan aşağıdaki şartlar dahilinde hüküm verecektir.

Divan, her üç senelik devre için, mümkün olduğu kadar 9 uncu madde ahkâmı nazarı itibara alınarak tayin edilmiş beş hâkimden mürekkep bir mahkemei mahsusa teşkil edecektir. Bundan maada hâkimlerden mahkemeye iştirak edemeyecek vaziyette olanın yerine kaim olmak üzere, iki hâkim tayin olunacaktır. Tarafların talebi üzerine bu mahkeme hüküm verecektir. Bu talep vukubulmadığı takdirde Divan 25 inci maddede derpiş olunan hâkim adedi ile kurulacaktır. Bilûmum ahvalde hâkimlere, yanlarında istişarî reyle mevki alacak ve davaya mevzu teşkil eden menfaatlarm hakikî bir surette temsilini temin eyleyen 4 teknik yardımcı hâkim yardım edecektir.

Taraflardan yalnız birinin yukarıki fıkrada derpiş edilen mahkemede hâkim olarak mevki alan bir vatandaş varsa reis, hâkimlerden birinden diğer taraf ça 31 inci madde mucibince seçilecek hâkime mevkiini bırakmasını rica edecektir.

Teknik yardımcı hâkimler, her meselede, Milletler Cemiyeti azasından her biri tarafından gösterilen ikişer ve Beynelmîlel mesai bürosu idare meclisi tarafından gösterilen aynı miktarda isimden mürekkep bir «Mesai ihtilâfları için yardımcı hâkimler» listesi içinden 30 uncu maddede derpiş olunan prosedür kaidelerine göre seçilir. Meclis, Versay muahedesinin 412 inci maddesinde ve diğer sulh muahedelerinin mütenazır maddelerinde derpiş edilen liste üzerinden yarı yarıya amele ve patron mümessilleri tayin edecektir.

Mesaiye müteallik hususatta, Beynelmîlel büro lâzım olan bilcümle malûmatı divana vermek salâhiyetini haiz olacak ve büronun müdürü tahriren takdim edilen bütün prosedür evrakına ittîla hâsıl edecektir.

Madde 27 — Transit ve nakliyata müteallik işlerde ve bilhassa Versay muahedesinin XII kısmında (Limanlar, su yolları, demiryolları) ve sair sulh muahedelerinin mütenazır kısımlarında derpiş edilen hususlarda Divan aşağıdaki şartlar dahilinde hüküm verecektir:

Divan, her üç senelik devre için, mümkün olduğu kadar 9 uncu madde ahkâmı nazarı itibare alınarak tayin edilmiş beş hâkimden mürekkep bir mahkemei mahsusa teşkil edecektir. Bundan maada hâkimlerden muhakemeye iştirak edemeyecek vaziyette olanın yerine kaim olmak üzere, ayrıca, iki hâkim tayin olunacaktır. Tarafların talebi üzerine mahkeme hüküm verecektir. Bu talep vukubulmadığı takdirde, Divan, 25 inci maddede derpiş olunan hâkim adedi ile kurulacaktır. Taraflar talep eder veya Divan kararlaştırırsa hâkimlere, yanlarında istişarî reyle mevki alacak olan dört teknik yardımcı hâkim yardım edecektir.

Taraflardan yalnız birinin yukarıki fıkrada derpiş edilen mahkemede hâkim olarak mevki

alan bir vatandaşı varsa reis, hâkimlerden birinden diğer tarafça 31 inci madde mucibince seçilecek hâkime mevkiini bırakmasını rica edecektir.

Teknik yardımcı hâkimler, her meselede, Milletler Cemiyeti azasından her biri tarafından gösterilen ikişer isimden mürekkep «Transit ve nakliyat ihtilâfları için yardımcı hâkimler» listesi içinden 30 uncu maddede derpiş edilen prosedür kaidelerine göre seçilir.

Madde 28 — 26 ve 27 inci maddelerde derpiş olunan hususî mahkemeler dava taraflarının muvafakati ile, Lâhiden gayri yerde kurulabilir.

Madde 29 — İşlerin çabuk intacı için, her sene Divan, taraflar talep edince, basit prosedür ile icrayı kazaya davet edilecek üç hâkimden mürekkep bir mahkeme teşkil eder.

Madde 30 — Divan, bir nizamname ile, vazifelerini ifa suretini tayin eder. Bilhassa basit mahkeme usulünü tanzim eyler.

Madde 31 — Davaya dahil taraflardan her birinin milliyetinde bulunan hâkimler, Divana tevdi olunan işin rüyetinde hazır bulunmak hakkını muhafaza ederler.

Eğer Divanda taraflardan yalnız birinin milliyetine mensup bir hâkim var ise, diğer taraf - eğer kendi milliyetine mensup yedek hâkim olanlar varsa - Divana bir yedek hâkim tayin eder. Yedek hâkimi yoksa, tercihan, 4 üncü ve 5 inci maddeler mucibince teklif edilmiş olan kimeselerden olmak üzere, bir hâkim seçebilir.

Eğer Divanda tarafların milliyetlerine mensup hiç bir hâkim yoksa, işbu taraflardan her biri aynen geçen fıkradaki tarzda birer hâkim tayinine veya seçilmesine tevessül edebilir.

Müteaddit taraflar bir davada teşriki mesai ettikleri zaman yukarıdaki ahkâmın tatbikında bir tek taraf addolunurlar.

Tereddüt halinde Divan karar verir.

İşbu maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkralarında denildiği gibi tayin edilen veya seçilen hâkimlerin, bu vesikanın ikinci, 16 nci, 17 nci, 20 nci, 24 üncü maddelerindeki hükümlerin mazmununa uygun olmaları lâzımdır. Bu hâkimler meslekdaşları ile müsavi şartlar altında hüküm verirler.

Madde 32 — Aslı hâkimler, konseyin teklifi üzerine Milletler Cemiyeti Assablesince tesbit edilecek senelik bir tazminat alırlar. Bu tazminat hâkimin hizmeti devamınca azaltamaz.

Reis, hizmetinin devamı müddetince, yine aynı şekilde muayyen bir hususî tazminat alır.

Reisvekili, hâkimler ve yedek hâkimler hizmetlerinin icrası esnasında, aynı suretle tesbit edilecek bir tazminat alırlar.

Aslı ve yedek hâkimlerden Divanın makarrında ikamet etmeyenler vazifelerinin ifasının istilzam ettirdiği seyahat masrafını alırlar.

31 inci madde mucibince tayin edilen veya seçilen hâkimlere verilecek tazminat aynı şekilde tesbit edilir.

Graffiyenin maaşı Divanın teklifi üzerine Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından tesbit olunur.

Milletler Cemiyeti Assamblesi Konseyin teklifi üzerine, ne şerait altında Divan memurlarına tekaüdiye verileceğini tayin eden bir nizamname kabul edecektir.

Madde 33 — Divanın masarifi, Konseyin teklifi üzerine Assamblenin kararlaştıracağı şekilde, Milletler Cemiyeti tarafından deruhde olunur.

Fasıl : II

Divanın salâhiyeti

Madde 34 — Yalnız Devletler veya Milletler Cemiyeti azası Divan huzurunda duruşmak ehliyetini haizdirler.

Madde 35 — Divan, Milletler Cemiyeti azasına, ve misakın zeylinde yazılı devletlere açıktır.

Meriyetteki muahedelerin hususî hükümleri mahfuz kalmak kaydıla, divanın diğer Devletlere

ne şartlar dahilinde açık olduğu, her halde bundan taraflar için divan huzurunda hiç bir müsavatsızlık hâsıl olmamak şartile milletler cemiyeti konseyince tayin olunur. Milletler cemiyeti azası olmayan bir Devlet davada dahil bulunursa divan, bu tarafın divan masraflarından üzerine alacağı hisseyi tesbit edecektir.

Madde 36 — Divanın salâhiyeti, tarafların kendisine tevdi edecekleri her işe, kezalik meri bulunan muahedeler ve mukavelelerde bilhassa derpiş edilen hallere şamildir.

Milletler cemiyeti azası ve misakın zeylinde isimleri yazılı Devletler, gerek işbu senedin merbut bulunduğu protokolün imza veya tasdikı zamanında, gerekse bilâhare, aynı vecibeyi kabul eden diğer azaya veya Devlete karşı, şimdiden başka bir muameleye ve hususî mukavele aktine lüzum kalmaksızın, neveleri aşağıda yazılı hukukî ihtilâfların hepsi veya bazı neveleri hakkında divanın hakkı kazasının mecburî olacağını tanıdıklarını beyan edebilirler.

A - Bir muahedenin tefsiri;

B - Beynelmîlel hukuka ait her husus;

C - Tahakkuk ettiği halde bir beynelmîlel taahhüdün ihlâlini tazammun edebilecek olan her vakıanın şeniyeti;

D - Bir beynelmîlel taahhüdün icrasının ihlâli sebeble terettüp eden tamirin mahiyet veya şümüli.

Yukarda derpiş edilen beyan kayıtsız ve şartsız yapılabileceği gib müteahhit yahut bazı milletler cemiyeti azası veya Devletler tarafından mütekabiliyet şartile, yahut ta muayyen bir müddet için yapılacaktır.

Divanın salâhiyeti olup olmadığının bilinmesi hakkında ihtilâf vukuu halinde divan karar verir.

Madde 37 — Meri olan bir muahede veya mukavele bir işin milletler cemiyeti tarafından tesis edilecek bir kaza merciine havalesini derpiş cyliyorsa, divan işbu kaza merciini teşkil edecektir.

Madde 38 — Divan:

1 - İhtilâf halinde olan Devletler tarafından sarahaten tanınan kaideleri tesis eden gerek umumî gerekse hususî beynelmîlel mukaveleleri;

2 - Hukuk kaidesi olarak kabul olunmuş olan umumî bir tatbikatın beyyinesi olarak beynelmîlel teamülü;

3 - Medenî milletler tarafından kabul edilen umumî hukuk prensiplerini;

4 - 59 uncu maddenin hükmü kaydı ihtirazisile, ve hukuk kaidelerinin tayini zımında yardımcı vasıta olarak adli kararları ve en salâhiyetli müelliflerin içtihatlarını.

İşbu hüküm, taraflar muvafık iseler, divanın adli nasafet (ex oequo et bono) dairesinde icrayi kaza salâhiyetini ihlâl etmez.

Fasıl : III

Prosedür

Madde 39 — Divanın resmî dilleri fransızca ve ingilizcedir. Taraflar bütün prosedürün Fransızca yapılması hususunda mutabık kalırlarsa hüküm bu dilde tefhim olunacaktır. Taraflar bütün prosedürün ingilizce olması hakkında mutabık kalırlarsa hüküm o dilde tefhim olunacaktır.

Kullanılacak dilin tesbiti hususunda ihtilâf mevcut olmadığı takdirde taraflar mürafaada iki lisan dan tercih edecek olduklarını kullanabileceklerdir. Ve Divanın hükmü fransızca ve ingilizce verilecektir. Bu takdirde Divan, aynı zamanda işbu iki metinden hangisinin muteber olacağını tayin edecektir.

Divan, tarafların talebi üzerine fransızca ve ingilizceden gayri bir dilin kullanılmasına müsaade edebilecektir.

Madde 40 — Davalar, işe göre, Divan greffiyeliğine, ya tahkimnamenin tebliği yahut bir istidana-me tevdii suretile, Divana arz olunur; her iki halde, ihtilâfın mevzuu ve davaya dahil bulunan taraflar işaret olunmak lâzımdır.

Gref istifayı derhal bütün alâkadarlara tebliğ eder. Keza umumî kâtip vasıtasile Milletler Cemiyeti azasını da haberdar eyler.

Madde 41 — Divan ahvalin bunu istilzâm ettiğini mütalea ederse, her kesin hakkının muhafazası için muvakkaten hangi tedbirlerin alınması icap ettiğini tayin etmek salâhiyetini haizdir.

Nihâî karara intizaren bu tedbirlerin tayini keyfiyeti derhal taraflara ve konseye bildirilir.

Madde 42 — Taraflar, ajanlar vasıtasile temsil olunurlar.

Taraflar Divan huzurunda kendilerine yardım için müşavir veya avuaktlar da kullanabilirler.

Madde 43 — Prosedürün iki safhası vardır: Birisi tahrirî, diğeri şifahî.

Tahrirî usul, muhtıraların mukabil cevabı muhtıraların ve, indelhaee, cevap aleleevabın ve bunları müeyyit evrak ve vesaikin hâkime ve alâkadar tarafa tebliğini ihtiva eder.

Tebliğ muamelesi, Divanca tesbit olunmuş nizam ve müddetler dahilinde Greffiyelik vasıtasile yapılır.

Taraflardan birinin ibraz edeceği her vesaikinin aslına mutabakati tasdik olunmuş bir sureti diğer tarafa tebliğ edilecektir.

Şifahî usul, şahitlerin, eksperlerin, ajanların, müşavir ve avukatların Divan tarafından istimaından ibarettir.

Madde 44 — Ajanlarla, müşavir ve avukatlardan başka kimselere yapılacak her türlü tebligat için, Divan, tebligatın, arazisi üzerinde hüküm hâsıl etmesi lâzım gelen Devletin Hükûmetine doğrudan doğruya müracaat eder.

Mahallinde her türlü subut delilleri tesbit ettirmek icap ettiği zaman da yine böyle olur.

Madde 45 — Muhakeme, reis, olmadığı zaman reis vekili, mazereti halinde, hazır bulunan hâkimlerin en kıdemlisi tarafından idare edilir.

Madde 46 — Divan tarafından başka türlü karar verilmediği veya iki taraf dinleyicilerin kabul olunmamasını istemediği takdirde muhakeme alenî olur.

Madde 47 — Her muhakemenin Divan Greffiyesi ve reis tarafından imzalanan bir zabıtnamesi tutulur. Yalnız bu zabıtname resmî mahiyettedir.

Madde 48 — Divan, davanın rüyeti tarzı hakkında ve tarafeynin müddeiyat ve metalibini nihayet ne şekilde ve ne müddet içinde dermeyan etmesi lâzımgeleceğini tesbit sadedinde kararlar ısdar eder; ve delillerin ikamesi hususunun tazammun ettiği bütün tedbirleri alır.

Madde 49 — Divan, mürafaadan evvel bile, ajanlardan her türlü vesaike ve izahatı isteyebilir. Ret halinde bunu senet ittihaz eder.

Madde 50 — Divan, her zaman, bir tahkikatı veya keşfi, seçeceği her hangi bir kimse, heyet, büro, komisyon veya organa tevdi edebilir.

Madde 51 — Muhakemenin icrası sırasında şahitlere ve eksperlere 30 uncu maddede derpiş edilen nizamnamede Divanın tesbit edeceği şerait dahilinde, faideli görülecek bütün sualler sorulur.

Madde 52 — Kendisi tarafından tesbit edilen mühletler zarfında delilleri ahiz ve şahadetleri istimadan sonra, Divan, taraflardan, birinin, diğer tarafın muvafakati olmaksızın, kendisine arz etmek isteyeceği bileümle yeni şahitleri veya yeni vesikaları kabul etmeyebilir.

Madde 53 — Tarafların biri muhakemede bulunmaz veya elindeki ispat vasıtalarını istimalden imtina ederse, diğer taraf, Divandan, metalibinin tanınmasını isteyebilir.

Divan, talebi isaf etmezden evvel, yalnız 36 ve 37 inci maddeler mucibince salâhiyeti haiz olduğundan değil, fakat metalibinden de filen ve hukukan haklı bulunduğundan da emin olmalıdır.

Madde 54 — Ajanlar, avukatlar ve müşavirler, Divanın kontrolü altında olarak faydeli görükları bütün delilleri istimal ettikten sonra, reis muhakemenin bittiğini tebliğ eder.

Divan azası, müzakere için, müzakere odasına çekilir.

Divanın müzakeratı gizlidir ve gizli kalır.

Madde 55 — Divanın mukarreratı, hazır bulunan hâkimlerin ekseriyeti ile alınır.

Reyler de tesavi halinde reisin veya ona vekâlet eden zatin reyi tefevvuk eder.

Madde 56 — Hüküm esbabı mucibelidir.

Hükümde, ona iştirak eden hâkimlerin isimleri zikrolunur.

Madde 57 — Eğer hüküm, hâkimlerin tamamen veya kısmen müttelik reylerini ifade etmeyorsa, muhalifler, bu hükme şahsî fikirlerinin izahnamesini rapetmek hakkını haizdirler.

Madde 58 — Hüküm, reis ve Divan Graffiyesi tarafından imzalanır.

Ajanlar usulü dairesinde haberdar edildikten sonra aleni celsede okunur.

Madde 59 — Divanın kararı yalnız davaya dahil bulunan taraflar için ve karar verilen iş hakkında mecburidir.

Madde 60 — Karar katî olup buna karşı müracaat tariki yoktur. Kararın manası ve şümülü hakkında ihtilâf vukuunda taraflardan her hangi birinin talebi üzerine bunun tefsiri Divana aittir.

Madde 61 — İndelhace Divandan muhakemenin iadesinin talep edilebilmesi için ancak katî bir tesir yapabilecek mahiyette olup kararın tefhiminden evvel Divanca ve iadeyi isteyen tarafca bilinmeyen bir vakıanın keşfi ve bu bilmemezliğin mezkûr tarafın kusurundan neşet etmemiş olması lâzımdır.

Muhakemenin iadesi prosedürü Divanın yeni vakıanın mevcudiyetini sarahaten meydana koyan ve bu vakıada iadeyi icap ettirecek vasıfların bulunduğunu tasdik ve bu sebeple talebin kabule sayan olduğunu beyan eden bir karar ile başlar.

Divan, muhakemenin iadesi prosedürünün açılmasını kararın evvelden infazına talik edebilir.

İadei muhakeme talebi, yeni vakıanın keşfinden itibaren en geç altı ay müddet zarfında yapılabilir.

Hükümün tefhiminden itibaren on senelik bir müddetin hitamından sonra hiç bir iade talebi yapılamaz.

Madde 62 — Bir Hükümet, ihtilâfta, hukukî mahiyette bir menfaatin kendisi için mevzubahs olduğu kanaatinde bulunursa, davaya müdahale zımında Divana bir istida takdim edebilir.

Divan bu bapta karar verir.

Madde 63 — İhtilâf halinde bulunan Devletlerden başkalarının da iştirak ettiği bir mukavelenemenin tefsiri mevzubahs olduğu zaman grefiyelik, bunları, vakit fevtetmeksizin haberdar eder.

Bunlardan her biri davaya müdahale hakkını haizdir ve bu hakkı istimal ettiği takdirde hükümün ihtiva ettiği tefsir kendisi için de mecburî olur.

Madde 64 — Divanca başka türlü karar verilmediği takdirde her taraf kendi muhakeme masraflarını çeker.

PROTOKOL

Beynelmîl daimî adalet divanı statüsünün tadili

1 — Usulüne tevfikân haizi salâhiyet, aşağıda imzaları bulunanlar temsil ettikleri Hükümetler namına, beynelmîl daimî adalet divanı statüsünde, işbu protokolün zeylinde işaret edilmiş olan ve milletler cemiyeti assamblesinin 14 eylül 1929 tarihli kararının mevzuunu teşkil eden tadilâtı yapmağı kararlaştırmışlardır.

2 — Fransızca ve İngilizce metinleri aynı zamanda muteber sayılacak olan işbu protokol, beynelmîl daimî adalet divanı statüsünün müzeyyel bulunduğu 16 kânunuevvel 1920 protokolünün bütün mümzilerinin ve birleşik Amerikan Devletlerinin imzasına arz olunacaktır.

3 — İşbu protokol tasdik olunacaktır. Tasdiknameler, mümkün ise 1 eylül 1930 tarihinden evvel milletler cemiyeti umumî kâtibine tevdi olunacak, o da keyfiyetten cemiyet azasını ve misakın zeylinde mezkûr Devletleri haberdar edecektir.

4 — Milletler cemiyeti konseyinin, 16 kanunuevvel 1920 protokolünü tasdik etmiş bulunup ta işbu protokola dair tasdiknameleri henüz 1 eylül 1930 tarihine kadar alınmamış olan milletler cemiyeti azalarının ve misak zeylinde isimleri mezkûr Devletlerin bu protokolün zeylinde divan statüsü için derpiş olunan tadilâtın meriyete girmesine muteriz bulunmadıklarından emin olması şartı ile, işbu protokol 1 eylül 1930 tarihinde mevkii meriyete girecektir.

5 — İşbu protokol mevkii meriyete girer girmez yeni ahkâm, 1920 de kabul edilmiş olan statüye dahil olacak ve tadilâta tâbi tutulan sabık maddelerin ahkâmı mefsuh olacaktır. Şurası mukarrerdir ki 1 kânunusani 1931 tarihine kadar divan, vazifesini 1920 statüsüne tevfikân ifade devam edecektir.

6 — İşbu protokolün mevkii meriyete girmesinden itibaren divan statüsünü kabul, muaddel statüyü kabul demek olacaktır.

7 — İşbu protokol mucibince Amerika birleşik Devletleri aynen 16 kanunuevvel 1920 protokolünü tasdik etmiş olan bir Devlet vaziyetinde olacaktır.

Cenevre de bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi eylülünün on dördüncü günü, milletler cemiyeti kâtipliği arşivlerine tevdi edilmek üzere bir teknüsha olarak tanzim edilmiştir. Umumî kâtip, milletler cemiyeti azasına ve misak zeylinde mezkûr Devletlere aslına mutabakatı musaddak suretler gönderecektir.

Cenubî Afrika Birliği:

Eric H. Louw,

Almanya:

Fr. Gaus,

Avustralya:

W. Harrison Moore,

Avusturya:

Dr. Marcus Leitmair,

Belçika:

Henri Rolin,

Bolivya:

A. Cortadellas,

Brezilya:

M. de Pimentel Brandao,

Büyük Britanya ve Şimalî İrlanda ve Britanya İmparatorluğunun Milletler Cemiyetinde ayrıca aza olmyan bütün kısımları:

Arthur Henderson,

Bulgaristan:

Vladimir Molloff,

Kanada:

R. Dandurand,

Şili:

Luis V. de Porto - Seguro,

Çin:

Chao - Chu Wu,

Kolombiya:

Francisco José Urrutia,

Danimarka:

Georg Cohn,

Dominica Cümhuriyeti:

M. L. Vasquez G,

İspanya:

C. Botella,

Estonya:

A. Schmidt,

Finlandiya:

A. S. Yrjö - Koskinen,

Fransa:

Henri Fromageot,

Yunanistan:

Politis,

Guatemala:

Luis V. de Porto - Seguro,

Hayti:

Lue Dominique,

Macaristan:

Ladislav Gajzago,

Hindistan:

Md. Habibullah,

Serbest İrlanda devleti:

John A. Costello,

İtalya:

Vittorio Scialoja,

Lettonya:

Charles Duzmans,

Liberya:

A. Sottile,

Lüksemburg:

Bech,

Nikaragua:

Francisco Torres F.

Norveç:

Arnold Raestad,

Yeni Zeland :

G. J. Parr,

Panama :

J. D. Arosemena,

Paraguay :

R. V. Caballero de Bedoya,

Hollanda :

V. Eysinga,

Peru :

Mar. H. Cornejo,

İran :

P. P. Kitabgr,

Polonya :

M. Rostworowski,

S. Rundstein,

Portekiz :

Prof. Doutor. J. Lobo D' Evila Lima,

Romanya :

Antoniade,

Salvador :

J. Gustavo Guerrero,

Sırp - Hırvat ve Sloven krallığı :

I. Choumenkovitch,

Siam :

Varnvaidya,

İsveç :

E. Marks von Württemberg,

İsviçre :

Motta,

Çekoslovakya :

Zd. Fierlinger,

Uruguay :

A. Guani,

Venezüela :

C. Zumeta.

14 EYLÜL 1929 PROTOKOLÜNE ZEYİL

Beynelmîl daimî adalet divanı statüsü tadilatı

3, 4, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 32 ve 35 inci maddelerin yerine atideki ahkâm kaim olmuştur.

3 ncü maddenin yeni şekli:

« Divan 15 azadan tereküp eder ».

Yeni 4 üncü madde:

« Divan azası Assamble ve Konsey tarafından, hakem mahkemesinin millî gruplarınca irae edilen şahıs listesi üzerinden, aşağıdaki ahkâma tevfikân intihap olunur.

«Daimî hakem mahkemesinde temsil edilmemekte olan cemiyet azası Devletler için namzet listeleri, bu husus için Hükümetleri tarafından tayin edilmiş bulunan millî gruplara takdim edilecek ve bu takdim keyfiyeti beynelmîl ih-tilâfların muslihane bir sûrette halli hakkındaki 1907 Lâ Haye mukavelenamesinin 44 üncü maddesinde hakem mahkemesi azası için münderic bulunan şartların aynı şartlar dahilinde vukubulacaktır.

« Hususî bir anlaşma mevcut olmadığı takdirde, assamble, konseyin teklifi üzerine, Divan statüsünü kabul etmiş olmakla beraber Milletler Cemiyeti azası bulunmayan bir Devletin, Divan azası intihabına ne şerait dahilinde iştirak edebileceğini tayin edecektir ».

8 nci maddenin yeni şekli:

Assamble ve konsey Divan azası intihabını birbirinden müstakil olarak ıera ederler.

13 ncü maddenin yeni şekli:

« Divan azaları dokuz sene için intihap olunurlar ».

« Tekrar intihapları caizdir.

«Tebdil edilinceye kadar vazifelerinde kalırlar. Bu tebdilden sonra evvelce kendilerine verilmiş bulunan davaların rüyetine devam ederler.

« Divan azasından birinin istifası halinde, istifaname Milletler Cemiyeti umumî kâtibine tevdi olunmak üzere Divan reisine gönderilir.

« Kâtibi umumîye yapılan tebliğ keyfiyeti makamın inhilâlîni intaç eder ».

14 ncü maddenin yeni şekli :

Münhal kalan makamlara yapılacak tayinler, aşağıdaki hüküm mahfuz kalmak şartile, ilk tayin için takip edilen usule göre yapılır. İnhilâlî takip eden ay zarfında Milletler Cemiyeti umumî kâtibi 5 inci maddenin âmir bulunduğu daveti yapacak, ve intihap tarihi konsey tarafından birinci içtima devresinde tesbit olunacaktır ».

15 nci maddenin yeni şekli:

Vazifesi müddeti henüz bitmemiş olan bir azanın yerine intihap olunan divan azası se'efinin vazife müddetini tamamlar.»

16 nci maddenin yeni şekli:

« Divan azaları siyasî veya idarî hiç bir vazife yapmıyacakları gibi meslekî mahiyette diğer hiç bir işle de meşgul olamazlar.»

« Tereddüt halinde divan karar verir »

17 nci maddenin yeni şekli:

« Divan azaları hiç bir davadan ajan, müşavir veya avukat vazifesi göremezler. »

« Tarafların birinin ajanı, müşaviri veya avukatı, millî veya beynelmîl bir mahkemenin; bir tahkikat komisyonunun azası olarak veyahut herhangi diğer bir sıfatla evvelce müdahale etmiş oldukları hiç bir davanın halline iştirak edemezler »

23 ncü maddenin yeni şekli:

« Devre ve müddetleri divanca tesbit edilen adli tatiller haricinde divan daimî vazife halinde kalır.»

« İkametgâhları Lâ hayden tabii seyahatla beş günden fazla bir mesafede bulunan divan azalarının, her üç senede bir, adli tatillerden maada, seyahat müddeti hariç olmak üzere altı aylık bir tatile hakları olacaktır.

« Divan azaları, nizami mezuniyet, hastalık veya reis nezdinde muhik olduğu usulü daire-sinde sabit olan vahim herhangi sebep müstesna olmak üzere, her zaman divanın emrine amade bulunmakla mükelleftirler.»

25 nci maddenin yeni şekli:

« Tahsisen derpiş edilen istisna haricinde, divan vazifesini heyeti umumiye halinde ifa eder.

« Divanı teşkil eden serbest bulunan hâkimlerin adedi 11 den aşağı düşmemek şartile, divan nizamnamesi, ahvale göre bir veya bir çok hâkimin sıra ile muhakemeye iştirakten muaf tutulmalarını derpiş edebilecektir.»

« Bununla beraber divanın teşkili için dokuz kişilik nisap kâfidir.»

26 nci maddenin yeni şekli:

« Mesaiye müteallik hususlarla bilhassa versailles muahedenamesinin XIII üncü kısmında (mesai) ve diğer sulh muahedenamelerinin mütenazır diğer kısımlarında derpiş olunan işlerde, divan aşağıdaki şartlar dahilinde hüküm verecektir.»

« Divan, her üç senelik devre için, mümkün olduğu kadar 9 uncu madde ahkâmı nazarı itibare alınarak, tayin edilmiş beş hâkimden mürekkep bir mahkemei mahsusa teşkil edecektir. Bundan maada, hâkimlerden mahkemeye iştirak edemeyecek vaziyette olanın yerine hâkim olmak üzere iki hâkim tayin olunacaktır. Tarafların talebi üzerine bu mahkeme karar verecektir. Bu talep vukubulmadığı takdirde divan heyeti umumiye halinde toplanacaktır.

Her iki halde de hâkimlere yanlarında istişari rey ile mevki alacak ve davaya mevzu teşkil eden menfaatlerin hakikî bir surette temsilini temin eyleyecek olan dört teknik yardımcı hâkim yardım edecektir.

« Teknik yardımcı hâkimler, her meselede Milletler cemiyeti azasından her biri tarafından gösterilen ikişer ve beynelmilel mesai bürosu meclisi tarafından gösterilecek aynı miktarda isimden mürekkep bir «mesai ihtilâfları için yardımcı hâkimler» listesi içinden 30 uncu maddede derpiş edilen prosedör kaidelerine göre seçilir.

« Konsey Versailles muahedenamesinin 412 nci maddesinde ve diğer sulh muahedenamelerinin mütenazır maddelerinde derpiş edilen liste üzerinden yarı yarıya amele ve patron mümessilleri tayin edilecektir.

« Taraflar talep ettiği takdirde, işbu maddenin birinci fıkrasında mezkûr işler için 29 uncu maddede derpiş olunan basit prosedöre müracaat her zaman için mümkündür.

« Mesaiye müteallik hususatta, beynelmilel büro lâzım olan bilcümle malûmatı Divana vermek salâhiyetini haiz olacak ve büronun müdürü tahriren takdim edilen bütün prosedör evrakına ittila hâsıl edecektir.»

27 nci maddenin yeni şekli:

« Transit ve nakliyata müteallik hususlarla bilhassa Versailles muahedenamesinin XII nci kısmında (limanlar, su yolları, demiryolları) ve diğer sulh muahedenamelerinin mütenazır kısımlarında derpiş olunan işlerde Divan aşağıdaki şartlar dahilinde hüküm verecektir.

« Divan her üç senelik devre için mümkün olduğu kadar 9 uncu madde ahkâmı nazarı itibare alınarak tayin edilmiş beş hâkimden mürekkep bir mahkemei mahsusa teşkil edecektir. Bundan maada hâkimlerden muhakemeye iştirak edilemeyecek vaziyette olanın yerine kaim olmak üzere iki hâkim tayin olunacaktır. Tarafların talebi üzerine bu mahkeme karar verecektir. Bu talep vukubulmadığı takdirde Divan heyeti umumiye halinde toplanacaktır. Taraflar talep eder veya Divan ka-

arlaştırırrsa, hâkimlere yanlarında istişarî reyî ile mevki alacak olan dört teknik yardımcı hâkim yardım edecektir.

«Teknik yardımcı hâkimler her meselede, Milletler Cemiyeti azasından her biri tarafından gösterilen ikişer isimden mürekkep «transit vet nakliyat ihtilâfları için yardımcı hâkimler listesi» içinde 30 uncu maddede derpiş edilen prosedör kaidelerine göre seçilecektir.

«Taraflar talep ettiği takdirdet işbu maddenin 1 inci fıkrasında mezkûr işler için 29 uncu maddede derpiş olunan basit prosedöre müracaat her zaman için mümkündür.

29 uncu maddenin yeni şekli:

«İşlerin çabuk intaî için her sene, Divan, taraflar talep edince basit usulü muhakeme ile icrayı kazaya davet edilecek beş hâkimden mürekkep bir mahkeme teşkil eder. Bundan maada, hâkimlerden muhakemeye iştirak edemeyecek vaziyette olanın yerine kaim olmak üzere iki hâkim tayin olunacaktır.

31 inci maddenin yeni şekli:

«Davaya dahil taraflardan her birinin milliyetine mensup hâkimler Divana tevdi olunan işin rüyetinde hazır bulunmak hakkını muhafaza ederler.

«Divanda taraflardan birinin milliyetine mensup bir hâkim varsa, diğer taraf, hâkim sıfatile muhakemeye iştirak etmek üzere hoş göreceği bir şahsı irae edebilir. Bu zat, tercihan 4 ve 5 inci maddelere tevfiқан irae edilmiş olan zevat meyanından seçilmiş olacaktır.

«Eğer Divanda tarafların milliyetlerine mensup hiç bir hâkim yoksa, işbu taraflardan her biri aynen yukarıdaki fıkradaki tarzda birer hâkim tayinine tevessül edebilirler.

«İşbu hüküm 26, 27 ve 29 uncu maddelerde derpiş olunan hallerde tatbik olunur. Bu hallerde, reis, mahkemeyi teşkil eden bir, veya icap ederse iki Divan azası yerlerini alâkadar tarafların milliyetine mensup bulunan Divan azasına, ve bunların ademi mevcudiyeti veya mazereti halinde, taraflarca sureti mahsusada tayin olunan hâkimlere terketmelerini rica eder.

«Mütcaaddit taraflar bir davada teşriki mesai ettikleri zaman, yukarıdaki ahkâmın tatbikında bir tek taraf addolunurlar. Tereddüt halinde Divan karar verir.

«İşbu maddenin 2,3,4 üncü fıkralarında denildiği gibi, tayin olunan hâkimlerin işbu statünün 2 nci maddesi; 17 nci maddenin 2 nci fıkrası; 20 ve 24 üncü maddeler mazmununa uygun olmaları lâzımdır. Bu hâkimler kararlara, meslektaşlarıyla tam bir müsavat tahtında iştirak ederler.

32 nci maddenin yeni şekli

«Divan azası senevî bir maaş alırlar.

«Reis senelik hususî bir tahsisat alır.

«Reisvekili; reis vazifesini ifa ettiği her gün için hususî tahsisat alır.

«31 inci maddeyi tatbikan tayin edilmiş olan Divan azasından gayri hâkimler vazifelerini ifa ettikleri her gün için bir tazminat alırlar.

«Bu maaşlar, tahsisat ve ücretler, Milletler Cemiyeti Assamblesi tarafından Konseyin teklifi üzerine tesbit olunur. Bunlar vazifenin devamı müddetince tenkis edilemez.

«Grefin maaşı Assamble tarafından Divanın teklifi üzerine tesbit olunur.

«Assamble tarafından kabul edilen bir nizamname Divan azasına ve Grefyeye maaşların tahsisi şartlarını, ve Divan azası ile Grefyenin seyahat masraflarının tediyesi şartlarını tesbit eder.

«Maaşlar, ücretler ve tahsisat her türlü vergiden muaftır.»

35 inci maddenin yeni şekli:

«Divan, Milletler Cemiyeti azasına ve Misakın zeylinde mezkûr Devletlere açıktır.

«Meriyetteki muahedenamelerin hususî ahkâmı mahfuz kalmak kaydile, Divanın diğer Devletlerle ne şartlar tahtında açık olduğu, her halde bundan taraflar için Divan huzurunda hiç bir müsavatsızlık hâsıl olmamak şartile, Milletler Cemiyeti Konseyince tayin olunur.

«Milletler Cemiyeti azası olmayan bir Devlet davaya dahil bulunursa Divan, o tarafın Divan

masraflarından üzerine alacağı hisseyi tesbit edecektir. Maamafih, o Devlet Divan masraflarına iştirak ediyorsa bu hüküm tatbik olunmayacaktır.

38 inci maddenin 4 üncü numarasının fransızca metninin yerine aşağıdaki hüküm kaim olmuştur:

« 4. 59 uncu madde hükmü mahfuz kalmak şartile, adli mukarrerat ve muhtelif milletlerin en ziyade sahibi salâhiyet püpli müelliflerinin içtihadı hukuk kavaidinin tayininde muavin vasıta olarak.

(İngilizce metinde değişiklik yoktur).

Atideki ahkâm 39 uncu ve 40 ncı maddelerin yerine kaim olmuştur:

39 uncu maddenin yeni şekli:

« Divanın resmî dilleri fransızca ve ingilizcedir. Taraflar bütün prosedürün fransızca yapılması hususunda mutabık kalırlarsa, hüküm o dilde tefhim olunacaktır. Taraflar bütün prosedürün ingilizce yapılması hususunda mutabık kalırlarsa hüküm o dilde tefhim olunacaktır.

«Kullanılacak dilin tesbiti hususunda itilâf mevcut olmadığı takdirde taraflar mürafaada, iki lisandan tercih edecek olduklarını kullanabileceklerdir ve divanın hükmü fransızca ve ingilizce olarak verilecektir. Bu takdirde Divanın aynı zamanda, iki metinden hangisinin muteber olacağını tayin edecektir.

« Divan, taraflardan her hangi birinin talebi üzerine, fransızca ve ingilizceden gayri bir dilin kullanılmasına müsaade edebilecektir.

40 ncı maddenin yeni şekli:

« Davalar, işe göre, Grefyeliğe, ya tahkimnamenin tebliği, yahut bir istida tevdi suretile Divana arz olunur; her iki halde, ihtilâfın mevzuu ve davaya dahil bulunan taraflar işaret olunmak lâzımdır.

«Gref istidayı derhal bütün alâkadarlara bildirir.

« Keza Umumî kâtip vasıtasile Milletler Cemiyeti azalarını ve Divan huzurunda hakkı mürafaaları mevcut bulunan Devletleri de bundan haberdar eder.

45 inci maddenin ingilizce metninin yerine aşağıdaki hüküm kaim olmuştur:

«The hearing shall be under the control of the president or, if he is unable to preside, of the Vice - president; if neither is able to preside, the senior judge present shall preside.»

(Fransızca metinde değişiklik yoktur)

Atideki yeni fasıl Divan statüsüne ilâve olunmuştur:

Fasıl IV. - İstışari mütalealar

Yeni 65 inci madde:

«Haklarında Divanın istışari reyi talep olunan meseleler, gerek Milletler Cemiyeti assamblesi reisi veya Konseyi reisi, gerekse Assamblenin veya konseyin talimatı mucibince hareket edecek olan Milletler cemiyeti umumî kâtibi tarafından imzalanmış olan tahriri istida ile Divana arz olunacaktır.

«İstidaname, hakkında Divanın reyi istenilen meseleyi vazih surette beyan eder. Buna, meseleyi tenvire medar olabilecek her vesika leff olunur.

Yeni 66 ncı madde:

«1 — Grefye istışari rey talebine müteallik istidanameyi, Milletler Cemiyeti umumî kâtibi vasıtasile, derhal, Milletler Cemiyeti azalarına ve Divan huzurunda hakkı mürafaası mevcut olan Devletlere tebliğ eder.

« Bundan başka, Grefye, Akvam Cemiyetinin her azasına, Divan huzurunda hakkı mürafaası olan her Devlete, Divan, yahut o hali içtimada değilse, reis tarafından mesele hakkında malûmat vermesei melhuz görülen her beynelmilel teşekküle, hususî ve doğrudan doğruya yapılan bir tebliğ ile, Divanın, reis tarafından tesbit edilecek bir müddet zarfında tahrirî izahat almaya, yahut bu husus için aktedilecek umumî bir celsede şifahî izahatlarını dinlemeye hazır olduğunu bildirir.

« İşbu bendin birinci fıkrasında mezkûr Milletler Cemiyeti azalarından veya Devletlerden biri kendisine yukarıda derpiş edilen tebligatı mahsusa yapılmamış olduğu halde tahrirî bir izahname vermek veya istima olunmak arzusunu izhar ederse, Divan karar verir.

« 2 — Tahrirî veya şifahî izahat vermiş olan azalar, Devletler vveya teşekküller, diğer azalar, Devletler ve teşekküller tarafından verilen izahatı, her muayyen mesele için, Divan veya, Divan hali içtimada değilse reis tarafından her meselede tesbit edilen şekiller, hadler ve müddetler dahilinde münakaşaya mezundurlar. Bu maksatla Grefiye, izahnameleri bizzat kendileri de izahname vermiş olan azalara, Devletlere yahut teşekküllere vakti zamanında tebliğ eder.

Yeni 67 nci madde:

« Divan, Milletler Cemiyeti umumî kâtibi ile doğrudan doğruya alâkadar cemiyet azalarının, Devletlerin ve beynelmilel teşekküllerin mümessilleri haberdar edilerek, istişarî reyini alenî celsede tefhim eder.

Yeni 68 inci madde:

« Bundan başka, istişarî vazifelerinin ifasında, Divan, statüsünün hukukî mesailde tatbik edilen hükümlerinden de, bunların tatbik kabiliyetine hükmettiği derecede, mülhem olacaktır. »

PROTOKOL

Amerika Birleşik Hükûmetlerinin Beynelmîlel daimî adalet divanının imza protokolüne iltihakı

Usulü veçhile mezun bulunan zirde vaziülümza zevat tarafından temsil edilen ve Beynelmîlel daimî adalet divanının 16 birinci kânun 1920 tarihli statüsünün imza protokolünü imza eylemiş olan Devletlerle Amerika Birleşik Devletleri, Sena tarafından 27 ikinci kânun 1926 da müttehaz kararda ifade olunan beş ihtirazî kayıt altında Amerika Birleşik Devletlerinin işbu protokole iltihakına müteallik olarak aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır.

Birinci madde

Mezkûr protokolü imza eden Devletler, bahsi geçen protokole iltihak için Amerika Birleşik Devletleri tarafından ileri sürülen yukarıdaki beş ihtirazî kayitte munderiç kuyudu mahsusayı, aşağıdaki maddelerde tasrih edilen şartlar dairesinde, kabul ederler.

İkinci madde

Amerika Birleşik Devletleri divanın statüsünde istihdaf edilen Beynelmîlel daimî adalet divanı hâkimlerinin ve yedek hâkimlerinin intihabı keyfiyetine müteallik bilûmum Konsey ve Assamble içtimalarına, bu husus için tayin edecekleri murahhaslar vasıtasile, ve Cemiyeti Akvamın gerek Konseyde, gerek assamblede temsil edilen azasından vaziülümza Devletlerle müsavi hukuk dairesinde iştirak edeceklerdir. Bunların reyleri, statünün lüzum gösterdiği ekseriyeti mutlakanın hesabına dahil edilmeyecektir.

Üçüncü madde

Bütün Âkit Devletlerin kabulü lâhik olmaksızın Divan statüsünde hiç bir değişiklik yapılamayacaktır.

Dördüncü madde

Divan istişarî reylerini, Divan nizamnamesinin şimdiki 73 ve 74 üncü maddeleri ahkâmı siyasiyesine tevfikân icap eden tebligata tevessülden ve alâkadara istima edilmek fırsatını verdikten sonra, heyeti umumiye halinde ita edecektir.

Beşinci madde

Birleşik Devletlerin alâkadar oldukları veya alâkadar olduklarını beyan ettikleri bir mesele veya bir ihtilâfa müteallik istişarî bir rey talebini, Birleşik Devletlerin rızası olmadıkça, Adalet divanının muameleye koymamasını teminen Umumî kâtip, Divandan istişarî bir rey almağa matuf olarak Milletler Cemiyeti konsey ve asamblesine yapılan her tekliften Birleşik Devletleri, bu bapta gösterdikleri tarık ile haberdar edecek ve bunu müteakip, eğer lüzumuna hükmolunursa, Birleşik devletlerin menfaatlerine dokunulmuş olup olmadığı meselesi hakkında mümkün olduğu kadar süratle, Milletler cemiyeti Konsey veya assamblesile Birleşik devletler arasında müdavelei efkâra tevessül olunacaktır.

Bir istişarî rey talebi Divana geldiği zaman, grefiye, Birleşik devletlerin, vaki talep hakkında, tahrirî bir izahnamesi gönderilmesi için reis tarafından tesbit edilmiş münasip bir mühlet tayin ederek keyfiyetten Birleşik devletleri, Divan nizamnamesinin şimdiki 73 üncü maddesinde mezkûr diğer Devletlerle aynı zamanda, haberdar eyleyecektir.

Eğer her hangi bir sebeple, bahsi geçen talep hakkındaki müdavelei efkâr memnuiyetbahş şerait dairesinde cereyan eylememiş ise ve eğer Divandan hakkında istişarî rey talep edilen meselenin menfaatlerine dokunan bir mesele olduğu Birleşik Devletler tarafından Divana bildirilirse, usule müteallik muamelât Konsey veya assamble ile birleşik Devletler arasında mezkûr müdavelei efkârın cereyanını teminen kâfi bir devre zarfında muhakeme talik olunacaktır.

Yukarıdaki fıkralar ahkâma tâbi bir meselede Divandan istişarî bir rey istemek icap edecek olursa Birleşik Devletlerin muhalefetine, Milletler cemiyeti azasından birinin istişarî rey talebine Konsey veya assamblede itiraz için verdiği muhalif rey atfedilen kıymetin aynı atfolunacaktır. Eğer işbu maddenin 1 ve 2 nci fıkralarında derpiş edilen müdavelei efkârdan sonra hiç bir itilâfa varılamayacağı ve Birleşik Devletlerin itirazlarından vazgeçmeğe mütemayil olmadıkları tezahür ederse 8 inci maddede sözü geçtiği veçhile protokola iltihaklarını geri çekmek salâhiyeti, bu hareket gayri dostane ve sulh ve umumî anlaşma yolunda teşriki mesaiden imtina suretinde tefsir edilmeksizin, tabîi olarak hükmünü icra edecektir.

Altıncı madde

İşbu protokol ahkâmı, aşağıdaki 8 inci maddede zikredilecek husus kaydı ihtirazisi altında, Divan statüsü ahkâmının aynı kuvvet ve kıymetini haiz olacak, ve 16 kânunuevvel 1920 protokoluna sonradan yapılacak her imza işbu protokol ahkâmının kabulünü tazammun eder sayılacaktır.

Yedinci madde

İşbu protokol tasdik edilecektir. Her Devlet tasdiknamesini Milletler cemiyeti umumî kâtibine gönderecek ve keyfiyetten diğer mümzi Devletlere umumî kâtiplik vasıtasile malûmat verilecektir.

Tasdiknameler Milletler cemiyeti umumî kitabeti arşivine tevdi olunacaktır. İşbu protokol, 16 kânunuevvel 1920 protokolünü tasdik eden bütün Devletlerle Birleşik Devletlerin tasdiknamesini tevdiilerini müteakip meriyet mevkiine girecektir.

Sekizinci madde

Birleşik Devletler, 16 kânunuevvel 1920 protokolüne iltihaklarını geri aldıklarını Milletler Cemiyeti Umumî Kâtibine, her zaman, tebliğ edebilirler. Umumî Kâtip bu tebliğden, **protokole vazî-ülümza** diğer devletlerin kâffesini derhal haberdar edecektir. Bu vaziyette, **işbu protokol, Umumî Kâtibin Birleşik Devletlerin tebliğini almasından itibaren meriyet mevkiinden kalkmış addolunacaktır.**

Âkit Devletlerden her biri de her vakit, 16 kânunuevvel 1920 protokolüne iltihak için Birleşik Devletler tarafından vazedilen şeraiti hususiyenin kendi tarafından vaki kabulünü geri aldığını Milletler Cemiyet Umumî Kâtibine işar edebilecektir. Umumî Kâtip, işbu protokolü imzalayan Devletlerin kâffesini bu işardan derhal haberdar edecektir.

İşbu protokol, yukarıda beyan olunan tebliğin vukuu tarihinden itibaren bir seneyi geçmeyecek bir mühlet zarfında, Birleşik Devletlerden gayri Âkit Devletlerin hiç olmazsa üçte ikisinin mezkûr kabul keyfiyetini geri almak arzusunda olduklarını Milletler Cemiyeti Umumî Kâtibine bildirmelerini müteakip, meriyet mevkiinden kalkmış addolunacaktır.

Fransızca ve İngilizce metinleri aynı zamanda muteber olmak üzere 1929 senesi Eylülünün 14 üncü günü Cenevrede bir nüsha olarak tanzim edilmistir.

Cenubî Afrika İttihadı:

Eric H. Louw,

Almanya:

Fr. Gaus,

Avusturalya:

W. Harrison Moore,

Avusturya:

Dr. Marcus Leitmair,

Belçika:

Henri Rolin,

Bolivya:

A. Cortadellas,

Brezilya:

M. De Pimentel Brandao

Büyük Britanya ve Şimalî İrlanda ve İmparatorluğun müstakillen Milletler Cemiyeti azası olmayan bütün aksamı:

Arthur Henderson,

Bulgaristan:

Vladimir Molloff,

Kanada:

R. Dandurand,

Şili:

Luis V. de Porto - Seguro,

Çin:

Chao - Chu Wu

Kolombiya:

Francisco José Urrutia,

Küba:

G. De Blanck,

Danimarka:

Georg Cohn,

Dominika Cümhuriyeti:

M. L. Vasquez G.,

İspanya:

C. Botella,

Estonya:

A. Schmidt,

Fenlandiya:

A. S. Yrjö - Koskinen,

Fransa:

Henri Fromageot,

Yunanistan:

Politis,

Guatemala:

F. Mora,

Hayti:

Luc Dominique,

Macaristan:

Ladislav Gajzago,

Hindistan:

Md. Habibullah,

İrlanda Müstakil Hükûmeti:

John A. Costello,

İtalya:

Vittorio Scialoja,

Japonya:

Isaburo Yoshida,

Letonya:

Charles Duzmans,

Liberya:

A. Sottile,

Lüksemburg:

Bech,

Nikaragua:

Francisco Torres F.,

Norveç:

Arnold Raestad,

Yeni Zelanda:

C. J. Parr,

Panama:

J. d. Arosemena,

Paraguay:

B. V. Caballero de Bedoya,

Hollanda:

V. Eysinga,

Peru:

Mar. H. Cornejo,

İran:

P. P. Kitabği,

Polonya:

M. Rostworowski,

S. Rundstein,

Portekiz:

Prof. Doutor J. Lobo d'Avila Lima,

Romanya:

Antoniade,

Salvador:

J. Gustavo Guerrero,

Sırp, Hırvat ve Sloven Kırallığı:

I. Choumenkovitch,

Siyam:

Varnvaidya,

İsveç:

E. Marks von Württemberg,

İsviçre:

Motta,

Çekoslavakya:

Zd. Fierlinger,

s. 506 - 511, 543 - 554,
755

Aslına mutabıktır.

Cenevre

Kâtibi Umumî namına

Umumî Kâtiplik Hukuk Müşaviri

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarın ve numarası : 11 - VI - 1935 ve 1/137

Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 12 - VI - 1935 ve 4/556

Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabitlerin cild ve sayfa numaraları :

Cild	Sayfa
2	122
3	156
4	8:9,90:91,93,111,115:118